

MIASTO NOWOGRODZIEC

Urząd Miejski w Nowogrodźcu

ul. Rynek 1, 59-730 Nowogrodziec
tel. 75 738 06 60, fax 75 731 64 18
e-mail: urząd@nowogrodziec.pl

www.nowogrodziec.pl

Fundusze Europejskie - dla rozwoju Dolnego Śląska

**Renowacja kamienic przy ul. Bolesławieckiej
nr 6, 7, 8 w Nowogrodźcu**

**PROGRAM
REGIONALNY**
ROZWOJU REGIONALNEGO

**DOLNY
ŚLĄSK**

URZĄD WOJEWÓDZKI
KRAJOWY OŚRODEK
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007 – 2013.

ISBN 9788388716850

wydawca:

GRUPA NICE

86-478 Bydgoszcz, ul. Wypoczynkowa 11
tel. 62 581 00 66, 602 34 37 48
nice@nice.info.pl www.grupanice.pl

Zabytki Gminy i Miasta Nowogrodzic

Nowogrodzic

Zabytkowe kamienice przy ul. Bolesławieckiej nr 6, 7 i 8 w Nowogrodzcu znajdują się w centrum miasta, nieopodal Rynku, w obrębie pozostałości dawnych murów obronnych. Powstały w 1768 r. w okresie największego rozkwitu mieszczaństwa. Budynki te zostały gruntownie przebudowane w latach 2012-2013, przy czym zachowano ich pierwotną bry-

łę architektoniczną, oryginalny układ przestrzenny wewnątrz oraz historyczne elementy wystroju. W chwili obecnej kamienice przy ul. Bolesławieckiej nr 6,7,8 stanowią zrewitalizowane zasoby mieszkaniowe stanowiące własność Gminy Nowogrodzic.

Fundusze Europejskie - dla rozwoju Dolnego Śląska
Renowacja kamienic przy ul. Bolesławieckiej
nr 6, 7, 8 w Nowogrodzcu

PROGRAM
REGIONALNY
Wspieranie rozwoju gospodarczego

**DOLNY
ŚLĄSK**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007 – 2013.

GMINA I MIASTO NOWOGRODZIEC

O GMINIE...

Gmina Nowogrodziec położona jest w północno-zachodniej części województwa dolnośląskiego, w powiecie bolesławieckim, na pograniczu Pogórza Izerskiego i Borów Dolnośląskich. Zajmuje powierzchnię 176,3 km², w tym 16,2 km² przypada na miasto. Administracyjnie gmina składa się z miasta Nowogrodziec i 12 miejscowości wiejskich: Czernej, Gierałtowa, Godzieszowa, Gościszowa, Kierzna, Milikowa, Nowej Wsi, Parzyc, Wykrot, Zabłocia, Zagajnika i Zebrzydowej. Ogólnie biorąc, sieć osadnicza w gminie jest dobrze rozwinięta, co związane jest m.in. z bardzo korzystnym i malowniczym ukształtowaniem tego terenu.

Gmina charakteryzuje się dużymi zasobami kopalin użytecznych i różnorodnością występowania surowców mineralnych. Najważniejszym dla gospodarki jest surowiec ilasty, występujący w różnych odmianach – jako glinki ceramiki szlachetnej, kamionkowe, ogniotrwałe oraz gliny ceramiki budowlanej. Na bazie tych surowców rozwinął się przemysł wydobywczy i przetwórczy surowców ceramicznych oraz materiałów budowlanych. Zasoby te doceniono już w roku 1547, kiedy to z Bolesławca przybył do Nowogrodzka pomocnik garncarza Jonasz Anders, który wznosił pierwszą w mieście Garncarnię. W roku 1800 w Nowogrodzcu było 13 zakładów garncarskich, a do roku 1880 funkcjonowało 38 pracowników. Dzięki początkom garncarstwa Nowogrodziec stał się miastem „dobrego garnka”.

Nowogrodziec to gmina, w której warto inwestować. Sprzyja temu dogodne położenie geograficzne w pobliżu granic z Niemcami oraz Czechami. Przez gminę przebiegają ważne szlaki komunikacyjne oraz linie kolejowe. W sąsiedniej gminie Węglińiec znajduje się jedna z największych w Polsce stacji rozrządowych PKP. Niewątpliwie głównym atutem gospodarczym gminy Nowogrodziec jest włączenie części gruntów do Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości S.A. Do atutów gospodarczych gminy należy zaliczyć również nowo wybudowaną autostradę A-4 Jędrzychowice - Krzywa, której spory odcinek biegnie przez teren gminy Nowogrodziec, oraz w pobliżu między innymi Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości S.A. – podstrefa Nowogrodziec – Wykroty.

Gmina jest laureatem wielu rankingów, m.in. Rankingu Samorządów „Rzeczpospolitej” w kategorii Najlepsza Gmina Miejska. Za aktywność władz w sferze inwestycyjnej gmina została nagrodzona Dolnośląskim Kluczem Sukcesu. W 2009 roku została również laureatem w konkursie „Gmina Przyjazna Biznesowi”.

Zabytki Gminy i Miasta Nowogrodzic

Nowogrodzic

Górujący nad miastem **Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła** wzmiankowany był po raz pierwszy w XIII wieku. Kościół w Nowogrodzcu wyróżnia się długim, dwuprzęsłowym prezbiterium zakończonym apsydą, a także zwracającym uwagę poprzez burzenie układu z nawą przeszłem pośrednim. Świątynię restaurowano i wielokrotnie budowano wieżę, która uległa aż trzykrotnie spaleniowi do gzymsów. Nowa wieża została wzniesiona z piaskowca w stylu renesansu włoskiego.

Ruiny Klasztoru. Po północnej stronie kościoła parafialnego stoją ruiny klasztoru zakonnicy św. Marii Magdaleny ufundowanego jak głosi tradycja i miejscowe kroniki w 1217 roku przez św. Jadwigę Śląską. W tym miejscu stał pierwotnie zamek myśliwski wzniesiony przez Henryka Brodatego, a na prośbę księżnej zamieniony na klasztor. Z pierwotnej budowli do naszych czasów nie pozostał żaden ślad. Jedynie badania archeologiczne mogą odsłonić np. fundamenty XIII-wiecznej budowli, co potwierdziłoby lub zanegowało twierdzenia miejscowych dziejopisów.

Kościół pw. św. Mikołaja.

Wymieniony został po raz pierwszy w 1310 roku. Z wizytacji biskupiej w roku 1677 wiemy, że obok kościoła stała drewniana wieża z trzema dzwonami. Wewnątrz były wtedy trzy ołtarze. Obecna świątynia zachowała kształt z XVII wieku. W roku 1827 rozebrano stary kościół i na jego miejscu wzniesiono nową świątynię, nawiązującą w formie i kształcie do poprzedniej. Na wieży od strony południowej, na wysokości piętra, jest tablica wotywna z łacińskim tekstem upamiętniającym wzniesienie wieży i kościoła w roku 1711. Podczas ogólnego remontu w 1880 roku na wieży umieszczono zegar, którego resztki znajdują się tam do dzisiaj. Niezwykle interesujące są zachowane do naszych czasów dwa średniowieczne dzwony.

Zabytkowa plebania. Przed kościołem parafialnym znajduje się zabytkowa XVIII-wieczna plebania – dom urodzenia słynnego europejskiego kompozytora Józefa Ignacego Schnabla. Pierwotnie urządzono tu szkołę parafialną, a pod koniec XIX w. uruchomiono tutaj szkołę rękodzieła i wieczorową dla mieszkańców. Plebania od 1945 roku mieściła się w zachodnim skrzydle kompleksu klasztorowego, czyli dokładnie na zapleczu dzisiejszej plebani. Wokół wejścia do plebani znajdują się napisy wyjaśniające historię budowy. Wszystkie z nich mają ukrytą w rzymskich cyfrach chronogramu datę 1769.

Rynek w Nowogrodźcu - obszar układu urbanistycznego starego miasta w obrębie licznych pozostałości murów obronnych. Układ obejmuje urbanistyczne centrum Nowogrodźca z Ratuszem Miejskim, pierzejami przyrynkowymi i ulicami dochodzącymi w obrębie murów obronnych. Rynek stanowi kompleks historycznej i zwartej zabudowy szeregowej obejmującej budynki mieszkalne oraz budynki użyteczności publicznej. Architektura Rynku ma charakter historyczny. Elementy zabudowy posiadają liczne walory

artystyczne, występują tu zdobione elewacje kamienic, dachy mansardowe, pomniki i mała architektura z przełomu XVIII i XIX wieku. Rynek został wpisany do rejestru zabytków w 1956 r.

Rynek miejski

– figura św. Jana Nepomucena.

Na południowy zachód od ratusza znajduje się barokowa kamienna figura św. Jana Nepomucena, stojąca na rozbudowanym, trzystopniowym cokole, pochodzącym w swojej zewnętrznej, dolnej części z dawnej fontanny lub statuy Trójcy Św. Pod figurą i głównym tekstem widzimy scenę męczeństwa świętego.

Wieża widokowa.

Na wzniesieniu, po południowej stronie miasta, w kierunku Gościszowa, kilkaset metrów od murów miejskich znajduje się wieża widokowa. Wzniesiona została ona przez mieszczanina nowogrodzieckiego Alfreda Simona w 1892 r. dla upamiętnienia setnej rocznicy przybycia jego rodziny z Francji do miasta Nowogrodźca.

Mury obronne. Miasto było otoczone od początku wieku XIV pojedynczym kurtynowym murem obronnym, który w pewnej części zachował się do dnia dzisiejszego. Wykonany został z ciosów piaskowcowych, a dochodził do 5-metrowej wysokości. Pierwotnie zwieńczony był blankami, pomostami bojowymi i drewnianym ciągiem komunikacyjnym, który został zniszczony w połowie wieku XVIII. Mur opasał centrum miasta oraz dodatkowo klasztor Magdalenek, który oddzielony był murem także od strony miasta.

Ratusz Miejski – obiekt zabytkowy położony w centrum staromiejskiego placu rynkowego. Ratusz w Nowogrodźcu został zbudowany w roku 1656. Spłonął w 1726 r. podczas wielkiego pożaru miasta. Mieszczanie rozpoczęli wtedy budowę nowego ratusza, którego wieża zawaliła się w 1742 r. Współczesny Ratusz został wzniesiony w roku 1795 przez mistrza murarskiego Menzla z Bolesławca i mistrza ciesielskiego Antoniego Zugehōra z Nowogrodźca. Później ozdobiono budynek niewielką wieżyczką i zegarem miejskim. Klasycystyczny Ratusz w Nowogrodźcu jest wpisany do rejestru zabytków Województwa Dolnośląskiego od 1956 r.

Słup milowy poczty saskiej. Znajdujący się w Nowogrodźcu, przy drodze w kierunku Lubania, słup milowy jest elementem saskiego systemu pocztowego. W roku 1721 August II Sas, król Polski i elektor saski nakazał ustawienie słupów milowych na trasach funkcjonowania poczty. Słup z Nowogrodźca jest jedynym zachowanym w całości słupem milowym w Polsce.

Fontanna GARNIEC

Wymiary Fontanny GARNIEC:

- Niecka wodotrysku – 42,25 m²
- Głębokość wodna niecki – 30 cm
- Wysokość GARNCA – 3,3 m
- Wysokość ogółem – 5,00 m.

Klasyczna forma samego GARNCA i taka sama forma cokołu z obudową niecki nawiązuje do klasycznej architektury ratusza i podbudowy figury św. Nepomucena stojącym w bezpośrednim otoczeniu wodotrysku.

Czerna

Kościół filialny pw. św. Stanisława Biskupa. Pierwszy raz wspomniany w roku 1346, przy okazji listu miśnięńskiego w sprawie dekanatu lubańskiego. W 1604 roku dostawiono nową wieżę, stojącą na miejscu starszej budowli. W 1830 roku miała miejsce wielka przebudowa i renowacja kościoła, która uformowała dzisiejszy wygląd obiektu. Z tego okresu pochodzą balkony oraz balustrada chóru organowego wykonane w stylu neoklasycystycznym w polichromowanym drewnie, a także drewniany krucyfiks z I połowy XIX wieku.

Pomnik poległych żołnierzy. Naprzeciwko świątyni stoi pomnik, pochodzących z Czernej żołnierzy, poległych w czasie I wojny światowej. Wzniesiono go na kształt niewielkiej kaplicy, na ścianach której umieszczono nazwiska oraz daty i miejsca śmierci. Większość napisów została jednak skuta w czasach PRL-u.

Gieraltów

Kościół parafialny pw. św. Antoniego

został wzniesiony w XV wieku, a następnie przebudowany łącznie z wieżą w latach 1780-81 przez protestantów, restaurowany w roku 1964. Ze średniowiecznego kościoła pozostały jedynie XV-wieczne fragmenty w postaci zachodniego portalu oraz sklepień z podporami wykonanych z piaskowca. Wewnątrz warto zwrócić uwagę na kamienną chrzcielnicę z drewnianym przykryciem, wykonaną w 1894 roku oraz barokowe organy z XVIII wieku.

Pomnik poległych żołnierzy. Naprzeciw kościoła znajduje się pomnik poświęcony polskim żołnierzom poległym w czasie działań II wojny światowej. W centrum okolicznościowy tekst: „Cześć polskim bohaterom poległym w czasie od 1939 do 1945 roku”. Warto zwrócić uwagę, że pomnik został przerobiony z niemieckiego, poświęconego żołnierzom z Gieraltowa poległym na frontach I wojny światowej.

Godzieszów

Kościół parafialny pod Wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

datowany był na wczesne średniowiecze, natomiast kamienna świątynia, której wygląd przetrwał do naszych czasów, została wzniesiona w 1420 roku, a odbudowana w latach 1832-33. Wieża kościelna miała 130 stóp wysokości. Wewnątrz możemy podziwiać trzy ołtarze: główny, Wniebowzięcia NMP oraz św. Józefa i św. Michała, barokową ambonę, renesansową kamienną chrzcielnicę oraz drewniane rzeźby.

Stół Napoleona. Przy drodze Zgorzelec Wrocław, na nasypie za pływem gospodarstwa dawnej kolonii Pocztove Domy stoi wyciosany z piaskowca kamienny stół zwany Stołem Napoleona. Pierwotnie ustawiony

był dokładnie po drugiej stronie drogi na niewielkim okrągłym nasypie, gdzie obecnie leżą granitowe głazy. W tym miejscu miał spożyć posiłek sam cesarz Francuzów, który przejeżdżał kilkakrotnie przez Wykroty. Zwróćmy uwagę, że z miejsca, gdzie ustawiony jest stół widać doskonale całą okolicę.

Gościszów

Ruiny zamku znajdują się przy drodze głównej, nieopodal kościoła. Wzniesiono go na owalnym planie muru dawnego grodu, przez co do dzisiaj posiada kształt zaokrąglonego silnie na bokach czworoboku. Był jednym z najpiękniejszych założeń renesansowych na Dolnym Śląsku nazywanym zamkiem na wodzie.

Średniowieczny pręgierz. Tuż przy skrzyżowaniu głównych traktów komunikacyjnych, na niewielkim wzniesieniu stoi średniowieczny kamienny pręgierz. Ma on ponad 2 metry wysokości, a zakończony jest zwężeniem, przypominającym nieco czapę. Zachowały się przy nim metalowe łańcuchy i uchwyty, do których przywiązywano skazańców. Posiada też niezidentyfikowane wgłębienie.

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej jest jedną z najpiękniejszych i najstarszych świątyń na Dolnym Śląsku. Ta późnoromańska świątynia została zbudowana z ciosanego piaskowca pomiędzy rokiem 1200 a 1250. Do naszych czasów zachował się pierwotny zarys murów, w skład których wchodzi nawa, prezbiterium ze sklepieniem, portal nawowy i dwa wąskie romańskie okienka po stronie północnej. Jest to kościół jednawowy z prostokątnym prezbiterium zakończonym trójboczną, wyodrębnioną apsydą zasklepioną prawdopodobnie sklepieniem klasztornym.

Ruiny dawnego kościoła ewangelickiego.

Kamień węgielny pod jego budowę położono 8 kwietnia 1754 roku, a zakończono już w roku następnym. Obecnie stojąca w centrum wsi świątynia znajduje się w stanie zupełnej ruiny. Pozostały po niej jedynie ściany nośne bez dachu, empor, drewnianego i kamiennego wystroju, zewnętrznej kamieniarki.

Krzyże pokutne.

Ponadto we wsi znajdują się dwa krzyże pokutne: pierwszy krzyż przy drodze do Lubania, drugi – wstawiony w mur oporowy – przy drodze do Nowogrodzka.

Milików

W centrum wsi, nieopodal starego browaru natkamy dwa ukryte za płotem kamienne krzyże pokutne.

Parzyce

Kapliczki Przydrożne. We wsi nie ma jakiś szczególnie cennych zabytków, natomiast nie ulega kwestii, że warto przejść przez Parzyce w poszukiwaniu starych świątków i kapliczek.

Wykroty

Kościół pod wezwaniem św. Michała i Anny. Kościół wedle lokalnych opracowań pochodzi jeszcze sprzed 1200 r. Wymieniony jest jednak po raz pierwszy dopiero w 1346 r., w dokumencie jurysdykcyjnym biskupstwa miśnieńskiego. W roku 1550 miała miejsce jego renesansowa przebudowa.

W roku 1648 odlano nowy wielki dzwon na wieżę. Z kolei w 1668 r. Krzysztof Heidrich z Godzieszowa podarował markę na renowację kościelnych organów. W latach 1689-90 zabytek został przebudowany przez protestantów, a w kolejnych latach miały miejsce różne innowacje.

Pomnik. Jedynymi relikdami są nieliczne zachowane pomniki nagrobne. Spośród nich niewątpliwie najcenniejszym jest ten stojący samotnie przy ogrodzeniu w zachodniej części dawnej nekropolii, zwany niegdyś „die weinende Frau”, czyli płaczącą kobietą. Jest to klasycystyczny nagrobek, który wiąże się ze szkołą słynnego Schadowa.

Krzyż pokutny.

Na terenie parku stoi średniowieczny krzyż pokutny z XIV wieku z wyżłobionym narzędziem zbrodni, w tym przypadku włócznią.

Park podworski. Wokół zamku wzniesionego w 1739 r., w XVIII wieku posadzono okazały dworski park, który zorganizowano w stylu romantycznym w pierwszej połowie wieku XIX. Połączono w nim interesującą rzeźbę terenu ze strumieniami, pagórkami i pofałdowaniami, a także starym drzewostanem. Spotkany tutaj pochodzący z czasu założenia parku 300-letni dąb Rosochaty, a także dąb błotny, daglezień zieloną, klon purpurowy i suchodrzew pomorski. Niestety na skutek nawałnicy, jaka nawiedziła gminę w 2007 roku, znaczna część drzewostanu uległa zniszczeniu.

Zabłocie

Jeszcze do roku 1945 najciekawszym zabytkiem był dwór z folwarkiem, który stał na miejscu dzisiejszego kościoła. Pozostałością po całym założeniu są niewielkie resztki parku poddworskiego. Obecnie we wsi znajduje się niewiele zabytków. Zaliczyć do nich można m.in. chatę chłopską z przełomu XVIII/XIX wieku.

Przy drodze w kierunku zachodniej części wsi znajduje się głaz narzutowy „Dwojak”. Przed byłą szkołą znajduje się XIX wieczny kamienny krzyż.

Zebrzydowa

Kościół parafialny pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża św.

Na jego miejscu stała wcześniejsza świątynia, pochodząca sprzed roku 1346. W 1470 r. zniszczona została przez Husytów, a następnie odbudowana jako założenie bardziej masywne. Z dawnych czasów do dziś przetrwała jedynie wieża wzniesiona wraz z częścią kościoła w 1606 r.

Stacja kolejowa. Niewątpliwym zabytkiem techniki jest stacja kolejowa z przełomu XIX i XX wieku. W jej wnętrzu i najbliższym otoczeniu zachowało się wiele elementów starego wyposażenia. Na stacji kolejowej znajduje się jeden z najstarszych w Polsce okazów bluszczu pospolitego, obrastający zewnętrzną ścianę dworca od strony torów.

Bluszcz pospolity. Jego konar ma aż 55 cm obwodu. Przy dworcu mieści się również stara leśniczówka wzniesiona w roku 1905.

Ruiny starego dworu z otaczającym go parkiem podworskim.

W nim to napotkamy okazy drzew pomnikowych, w tym 250-letni buk Boryna, 200-letnie buki Kumotry oraz 400-letni dąb Zenon. Po dworze pozostały jedynie ruiny oraz część budynków folwarcznych z XVIII wieku. Na niektórych z nich znajdowały się daty budowy 1776 i 1780, które odnosiły się do okresu, kiedy panem był tu saski oficer Karol von Lindenau. Sam dwór był znacznie młodszy i pochodził z roku 1880.

